

FOCUS

Pensioenfonds KLM Cabinepersoneel

IT RUNS IN THE FAMILY!

FAMILIE EN PENSIOEN

HET PENSIOENFONDS DIGITAAL

ONLINE INZICHT IN UW PENSIOEN

AAN DE KNOPPEN VAN HET VERMOGEN

INTERVIEW

DEZE KEER IN FOCUS

04 FINANCIËLE POSITIE VAN HET FONDS POSITIEF BEGIN VAN HET NIEUWE JAAR

07 WEL OF NIET INDEXEREN WAT BETEKENT DAT VOOR UW PENSIOEN?

08 IT RUNS IN THE FAMILY FAMILIE EN PENSIOEN

12 HET PENSIOENFONDS GAAT DIGITAAL ONLINE INZICHT IN UW PENSIOEN

13 DURF TE VRAGEN VEELGESTELDE VRAGEN

14 AAN DE KNOPPEN VAN HET VERMOGEN INTERVIEW MET PETER BAJEMA

BESTUUR PENSIOENFONDS KLM-CABINEPERSONEEL

Leden Daan Nijssen, Paulette van den Berk, Stefan Geerlings, Eugène van Halder, Paul Jansen, Arend de Jong (vicevoorzitter), Miriam Kartman, Eltjo Kok (voorzitter), Rob Koster (vicevoorzitter), Terence Tilgenkamp. Plaatsvervangende leden Annette Groeneveld, Kees Porskamp. E-mailadres bestuur@klmcabinefonds.nl

HOLLEN EN STILSTAAN

Voor het fonds was 2016 een jaar van hollen en stilstaan. Bijna het hele jaar speelde een conflict over de wijze waarop de uitvoeringsovereenkomst 2015 tot stand zou zijn gekomen. Dit conflict losten de arbeidsvoorwaardelijke partijen eind 2016 op. Daarnaast daalde de beleidsdekkingsgraad naar 100% eind 2016. Het laatste kwartaal van 2016 verbeterde de financiële positie van het pensioenfonds. Dit was alleen nog niet zichtbaar in de beleidsdekkingsgraad, omdat dit een gemiddelde is van 12 maanden. Het beleggingsrendement was met 10,2% uitstekend. Benieuwd naar de belangrijkste resultaten van 2016? Kijk op www.klmcabinefonds.nl.

DE VERNIEUWDE CABINE PENSIOENREGELING: WAAR STAAN WE NU?

In de afgelopen weken hebben het bestuur van het pensioenfonds en de arbeidsvoorwaardelijke partijen (KLM en vakverenigingen) gesproken over de laatste openstaande punten. Partijen wachten nu nog op goedkeuring van de belastingdienst en de externe accountant. Daarna vindt de besluitvorming plaats over de opdrachtaanvaarding door het bestuur. Pas na aanvaarding van de uitvoering van de nieuwe regeling door het bestuur en na goedkeuring door de externe accountant en belastingdienst, wordt de vernieuwde cabine pensioenregeling met terugwerkende kracht per 1 januari 2016 ingevoerd. Tot die tijd blijft de huidige pensioenregeling van kracht. Door deze ontwikkelingen rondom de vernieuwde regeling verschijnt het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) 2017 voor deelnemers die pensioen opbouwen in het najaar. Wij houden u van nieuwe ontwikkelingen op de hoogte via onze website en NWSflits.

OMREKENFACTOREN VOOR KEUZEMOGELIJKHEDEN WIJZIGEN

Uw pensioenregeling biedt diverse keuzemogelijkheden, zoals eerder of later met pensioen gaan en ouderdomspensioen ruilen voor meer partnerpensioen. Voor het berekenen van elke keuze – anders dan de standaardkeuze uit het reglement – gebruikt het pensioenfonds omrekenfactoren die gebaseerd zijn op onder meer rentestand en levensverwachting. Per 1 juli 2017 zijn de factoren gewijzigd. De pensioenplanner houdt rekening met deze nieuwe factoren.

GESCHIEDEN? GEEF HET DOOR!

Gaan u en uw ex-partner het pensioen verdelen (verevenen)? Geef de gemaakte afspraken over verevening aan ons door. Wij zorgen dan dat uw ex-partner zijn/haar deel van uw ouderdomspensioen krijgt na uw pensioering. Het doorgeven van de afspraken over verevening kan tegenwoordig ook nog na een periode van twee jaar na de scheidingsdatum. Zorg er wel voor dat u de afspraken doorgeeft voordat u met pensioen gaat.

BTW-PLICHT

Vanaf 2017 is uw pensioenfonds verplicht om 21% BTW te betalen over de kosten voor de pensioenuitvoering. Tot en met 2016 waren de werkzaamheden voor de pensioenuitvoering vrijgesteld van BTW-heffing. De belastingdienst heeft deze vrijstelling ingetrokken vanwege Europese regels. Door deze maatregel stijgen onze uitvoeringskosten dus flink. Wat betekent dit voor u? Deze stijging heeft geen directe gevolgen voor de opbouw en uitbetaling van uw pensioen. Voor de financiële positie van het fonds heeft het wel gevolgen, er blijft minder geld over om mee te beleggen.

TARIEVEN INKOOP EN AFKOP VAN HET NAP WIJZIGEN

Van de premie die u betaalt voor uw Netto Aanvullend Pensioen (NAP) koopt het pensioenfonds een levenslang ouderdomspensioen in. De tarieven hiervoor zijn gewijzigd per 1 juli 2017. Wanneer u uw NAP wilt afkopen, wordt de afkoopwaarde berekend aan de hand van afkooptarieven. Ook deze tarieven zijn gewijzigd per 1 juli 2017. Belangrijk uitgangspunt van de NAP-regeling is dat die kostendekkend blijft. Daarnaast houden we met de afkooptarieven rekening met de financiële positie van de NAP-regeling. We toetsen daarom ieder jaar of de tarieven aangepast moeten worden. U vindt de actuele **inkoop- én afkooptarieven** in de bijlage van het NAP-reglement op de website.

Toine van der Stee

directeur Pensioenfonds
KLM-Cabinepersoneel

stroom bij land

Oude schoenen

Je moet ze niet weggooien voordat je nieuwe hebt. Dat geldt ook voor het nieuwe pensioenstelsel. Ik moest eraan denken toen we op wintersport waren. Het binnenwerk van mijn skischoenen begaf het na 15 jaar. Ik hoopte dat er nog iets aan te doen viel, maar helaas. Vuilnisbak, zei de mevrouw achter de kassa. Opgewekt vertelde de man die mij verder hielp dat over enige tijd de buitenkant ook spontaan uit elkaar kon vallen. Dat gebeurde twee dagen later met de schoenen van mijn vrouw. Maar dat terzijde. Na een half uur vertrok ik met mooie nieuwe schoenen. Ze zaten prima.

Sinds 2010 wordt er in Nederland gediscussieerd over ons pensioenstelsel. Heel veel deelnemers aan de discussie weten wat er mis is met ons stelsel. Het is financieel niet houdbaar, het is niet meer van deze tijd, het past niet bij de moderne arbeidsverhoudingen, de mensen begrijpen het niet meer, er is te weinig relatie tussen wat je betaalt en wat je terugkrijgt, de jongeren worden benadeeld, de ouderen worden benadeeld en ga zo maar door. Volgens menigeen is het rijp voor de vuilnisbak. Maar is dat nou zo?

In de ergste financiële crisis ooit, heeft ons stelsel zich zeker bewezen. Gemiddeld kunnen alle pensioenfondsen de pensioenen nog steeds betalen. Ja, er is soms niet of niet geheel geïndexeerd en in een enkel geval is er gekort. Maar dat is niets vergeleken met de landen om ons heen of vergeleken met mensen die zelf voor hun pensioen hebben gespaard en nu een hele magere uitkering hebben. Kortom, tel je zegeningen. Niet dat er niks te verbeteren valt. Als deelnemer loop je wat meer risico dan vroeger. Dan moet je ook wat meer zicht hebben op hoe dat komt. En er moet wat meer te kiezen zijn. Maar daaraan is de laatste jaren al hard gewerkt. Zeker bij de KLM fondsen. Dus rijp voor de vuilnisbak? Ik denk het niet.

Waarom wordt er dan al zo lang gepraat over de vernieuwing van het stelsel? Waarom duurt het zo lang en worden ze het in Den Haag niet eens? Een oud-collega van me verwoordde het onlangs heel mooi. Het is zo moeilijk om een beter pensioenstelsel te bedenken, omdat het oude zo goed is. Dat getuigt van veel wijsheid. Het zijn geen skischoenen, die je even vervangt. Dus mijn advies aan het nieuwe kabinet: gooi niks weg voordat je iets beters hebt.

Toine van der Stee •

POSITIEF BEGIN VAN HET JAAR, MAAR HET MOET NOG BETER

FINANCIËLE POSITIE VAN HET FONDS

Sinds eind 2016 verbetert de financiële positie van het pensioenfonds. Dit komt vooral door de gestegen rente. Wanneer de rente stijgt, heeft het pensioenfonds minder geld nodig om nu en in de toekomst alle pensioenen te betalen. Dit heeft een positief effect op de dekkinggraad. De dekkinggraad geeft namelijk de verhouding weer tussen het geld dat het pensioenfonds heeft (pensioenvermogen) en het geld dat het pensioenfonds moet hebben om de pensioenen nu en in de toekomst te betalen (pensioenverplichtingen). Het gaat hierbij om de pensioenen van alle deelnemers, dus ook de deelnemers die nog pensioen opbouwen.

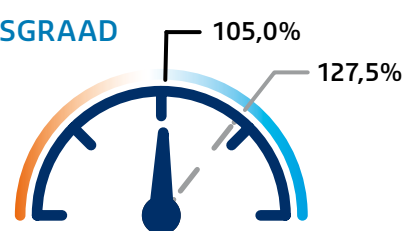
Het moet beter: fonds zit nog in een tekortsituatie

Wanneer er dus meer geld in kas zit dan er minimaal nodig is om de pensioenen te betalen, dan stijgt de dekkinggraad. Hoe hoger de dekkinggraad, hoe beter de financiële situatie. Die trend is zichtbaar sinds eind vorig jaar. Zowel de maandelijkse nominale dekkinggraad als de beleidsdekkinggraad zijn gestegen.

Toch is dit nog niet voldoende. Van de overheid moeten er extra reserves zijn om zeker te zijn dat alle pensioenen nu en in de toekomst betaald kunnen worden. We moeten nóg meer geld in kas hebben dan we nu hebben.

De eis die hieraan wordt gesteld, is de wettelijk vereiste dekkinggraad. Die is 127,5% terwijl de beleidsdekkinggraad eind mei 105,0% was. Het fonds heeft voorlopig dus nog een tekort.

BELEIDSDEKKINGSGRAAD EIND MEI 2017

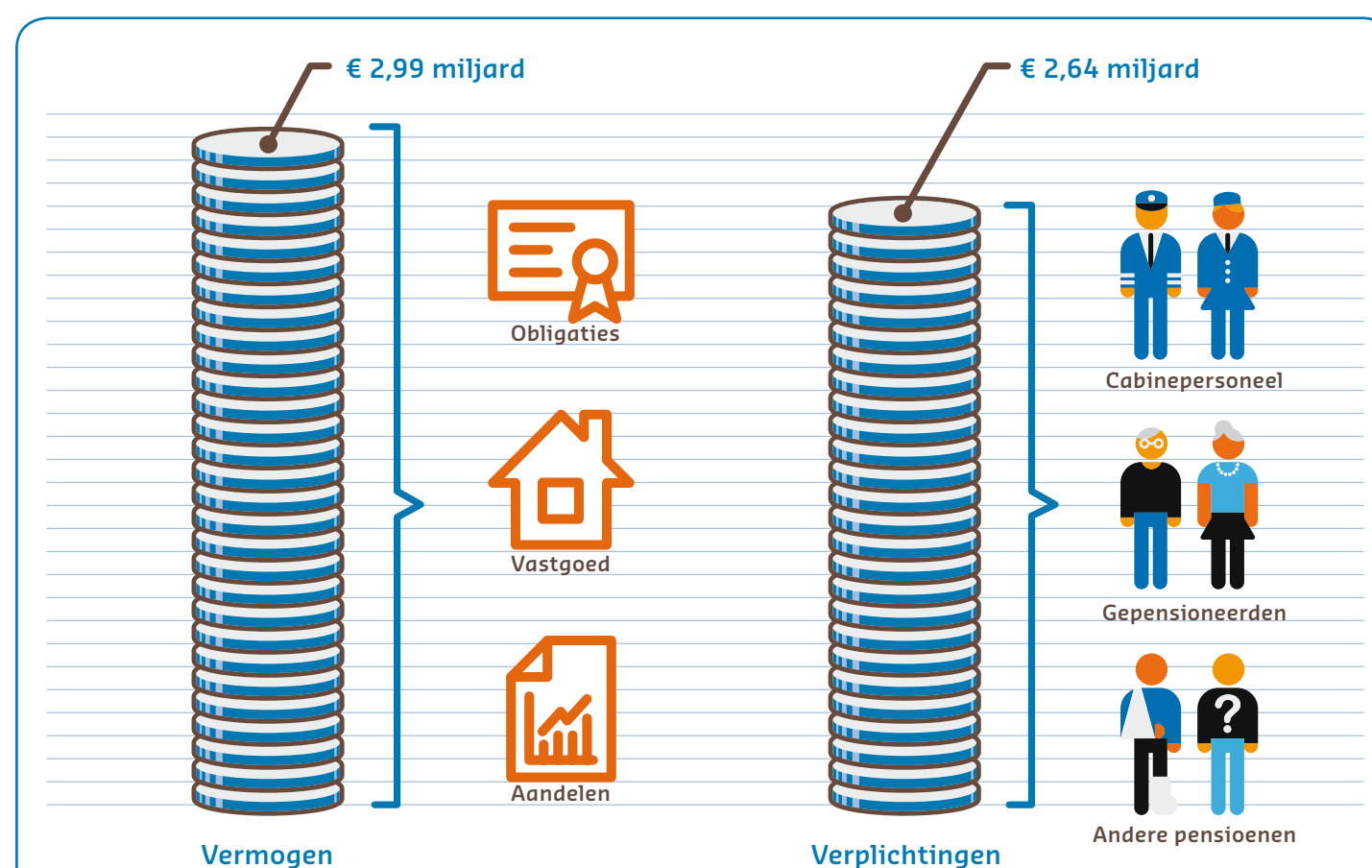
Aan de hand van de financiële positie per 31 december van elk jaar wordt bekeken of het fonds op tijd herstelt en wordt als dat nodig is een nieuw herstelplan ingediend bij DNB. In maart van dit jaar is er een nieuw herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank. In dat plan staat hoe het fonds binnen tien jaar weer uit de tekortsituatie verwacht te komen.

Welke risico's zijn er voor mij als deelnemer bij een tekortsituatie?

Een te lage dekkinggraad is van invloed op de kans op indexatie. Indexatie is het aanpassen van de opgebouwde pensioenen en pensioenuitkeringen aan de loon- of prijsontwikkeling (inflatie). Het pensioenfonds mag uw pensioen alleen verhogen als het financieel gezond is en moet daarbij ook rekening houden met de toekomstige financiële positie.

Een andere maatregel is het korten van pensioenen. Dit betekent dat uw pensioen verlaagd wordt. Dit is bij Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel in de huidige situatie niet aan de orde, maar deze uiterste maatregel kan in een nieuw herstelplan worden opgenomen als de financiële positie verslechtert.

SITUATIE EIND MEI 2017

• Vermogen gestegen

Het vermogen van het pensioenfonds is eind mei gestegen tot € 2,99 miljard.

• Verplichtingen gedaald

Het geld dat het fonds in kas moet hebben om nu en in de toekomst alle pensioenen te kunnen betalen is eind mei gedaald tot € 2,64 miljard.

• Nominale maandelijkse dekkinggraad gestegen

Doordat het vermogen is gestegen en de verplichtingen zijn gedaald, is de nominale maandelijkse dekkinggraad van het KLM-cabinepersoneel eind mei gestegen naar 113,3%.

• Beleidsdekkinggraad gestegen

De beleidsdekkinggraad is eind mei 2017 gestegen naar 105,0%.

Kans op indexeren in de toekomst klein, korten voorlopig niet aan de orde

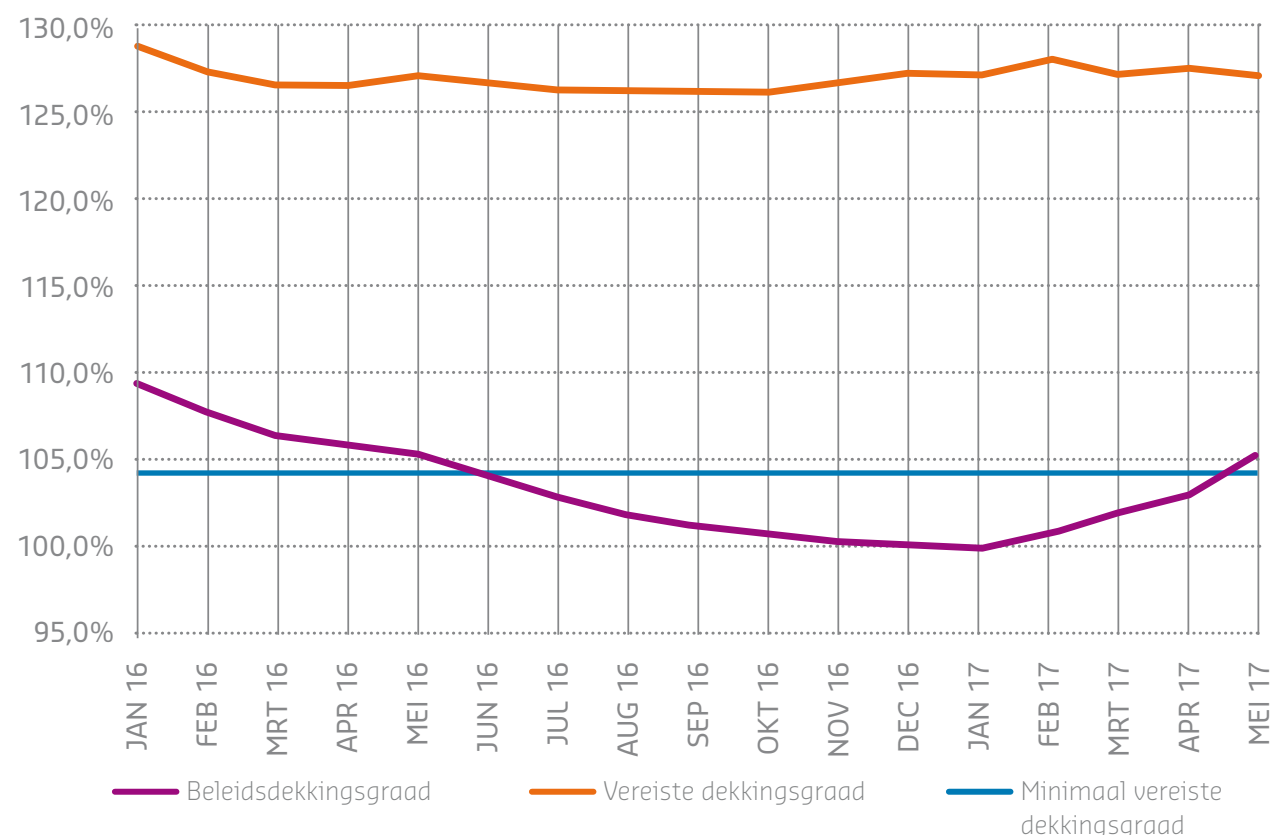
De kans dat uw pensioen de komende vijf jaar (volledig) wordt geïndexeerd is klein. Voor de komende vijf jaar is ook de kans op korten klein, maar niet uitgesloten.

Als de beleidsdekkinggraad vijf jaar achter elkaar onder

de 104,2% blijft of daalt tot onder de zogenaamde kritische dekkinggraad, dan moet het fonds de pensioenen korten. Dit is onderdeel van het beleid en komt voort uit wettelijke voorschriften. Dit is echter voorlopig niet aan de orde. Lees meer informatie over indexatie en korten in het artikel over Indexatie op pagina 7.

ONTWIKKELING DEKKINGSGRADEN

HOE ZAT HET OOK ALWEER?

- **Maandelijkse nominale dekkingsgraad:** Het geld dat een pensioenfonds heeft, noemen we pensioenvermogen. Het geld dat een pensioenfonds nu en in de toekomst moet betalen zijn pensioenverplichtingen. De verhouding tussen vermogen en verplichtingen geven we weer in de maandelijkse nominale dekkingsgraad. Als het vermogen net zo groot is als de verplichtingen, is er precies genoeg geld om alle pensioenen nu en in de toekomst te betalen. De dekkingsgraad is dan 100%.
- **Beleidsdekkingsgraad:** Voor beslissingen over beleid moet het pensioenfonds gebruikmaken van de beleidsdekkingsgraad. Dit is de gemiddelde dekkingsgraad over de laatste 12 maanden. Als de

maandelijkse nominale dekkingsgraad blijft stijgen, dan stijgt de beleidsdekkingsgraad uiteindelijk mee.

- **Vereiste dekkingsgraad:** Dit is de beleidsdekkingsgraad waarbij het pensioenfonds voldoende financiële buffers heeft. De hoogte van de vereiste buffers hangt af van het risicoprofiel van de beleggingen. Wanneer de beleidsdekkingsgraad dit niveau bereikt, is het fonds uit de tekortsituatie.
- **De waarde van de pensioenverplichtingen** bestaat uit het totaal aan pensioenen dat nu en in de toekomst betaald moet worden. Met de rekenrente worden deze uit te betalen pensioenen omgerekend naar een bedrag dat nu beschikbaar moet zijn. De rekenrente wordt door De Nederlandsche Bank vastgesteld. ●

Meer weten over de financiële positie van het fonds?

Kijk dan op onze website www.klmcabinefonds.nl/financiële-positie-van-het-pensioenfonds

WEL OF NIET INDEXEREN

WAT BETEKENT DAT VOOR UW PENSIOEN?

Indexatie is het verhogen van de pensioenen, om ze te laten meegroeien met de loon- of de prijsontwikkeling. Daardoor kunt u in de toekomst evenveel kopen voor uw pensioen als nu. Om precies te zijn is de maatstaf voor indexatie bij actieve deelnemers de loonontwikkeling volgens de KLM-cao en bij gepensioneerden en ex-deelnemers de afgeleide prijsindex. Aan het einde van elk jaar besluit het bestuur of de pensioenen kunnen worden geïndexeerd. Wel of niet indexeren is aan strenge voorwaarden gebonden.

Wanneer is indexeren mogelijk?

Bij beleidsbeslissingen, zoals het besluit om wel of niet te indexeren, is de beleidsdekkingsgraad belangrijk. Een lage beleidsdekkingsgraad betekent minder mogelijkheden voor indexatie. Als de beleidsdekkingsgraad onder de 110% ligt, mag er helemaal niet worden geïndexeerd. Dat was eind 2016 zo, en uw pensioen is daarom ook niet geïndexeerd. Er zijn ook afspraken en wettelijke voorschriften wanneer uw pensioen gedeeltelijk of volledig geïndexeerd mag worden. Het bestuur beslist uiteindelijk of en hoeveel uw pensioen wordt verhoogd.

Indexatieachterstand: wat is dat?

Er is inmiddels al meerdere jaren niet of maar gedeeltelijk geïndexeerd. Omdat de pensioenen niet elk jaar met 100% van de maatstaf zijn geïndexeerd, is er sprake van een indexatieachterstand. Stel dat u in 2011 met pensioen bent gegaan en uw pensioen is nu € 1.000,- bruto per maand, dan zou dat met volledige indexatie nu € 1.057,- bruto per maand geweest zijn. Op www.klmcabinefonds.nl/indexatie-en-korten vindt u een overzicht van de indexatieachterstand sinds 2009. Voor deelnemers die nog pensioen opbouwen is de maatstaf bij indexatie de algemene loonronde van KLM. Doordat de algemene loonronde de afgelopen jaren 0% was, is uw loon en daardoor ook uw pensioen niet meegegroeid met het prijsniveau.

Inhaalindexatie voorlopig niet mogelijk

Als de financiële situatie van het fonds het toelaat, kan het bestuur besluiten om inhaalindexatie te verlenen. Dat betekent dat u toch nog (volledige of gedeeltelijke) indexatie krijgt over de afgelopen jaren. Uiteraard houdt het fonds bij dergelijke beslissingen

rekening met de toekomst, zodat het fonds ook op de lange termijn een goede financiële positie behoudt.

Wat betekent niet indexeren?

Dit betekent dat uw opgebouwde pensioen of pensioen-uitkering niet of niet volledig meegroeit met de loonontwikkeling bij KLM (voor werknemers) danwel met de prijzen (voor gepensioneerden). Met andere woorden: u kunt in de toekomst minder kopen voor hetzelfde pensioen. Voor u betekent het dus dat uw koopkracht achteruit gaat. Voor het fonds betekent het dat de financiële positie niet verslechtert. Op de lange termijn moet het fonds in staat zijn om alle pensioenen te blijven betalen. Er blijft meer geld in kas als we uw pensioen niet verhogen. ●

Genoeg inkomen wanneer u met pensioen gaat?

U bouwt pensioen op. Maar is dat genoeg? Hebt u er wel eens bij stil gestaan hoeveel geld u maandelijks nodig hebt als u met pensioen gaat? Met de rekentool Pensioenschijf-van-vijf krijgt u inzicht in uw inkomen en uitgaven na uw pensioen. Ga naar

www.nibud.nl/consumenten/schijf-van-vijf. Ook op de website van wijzer in geldzaken (www.wijzeringeldzaken.nl) vindt u handige tips en een rekentool.

Janet de Rhoter

'Je kon toen als vrouw zelfs al vanaf je 45-ste vroegpensioen opnemen en dat deed men ook!'

IT RUNS IN THE FAMILY!

Wat is een goed moment om aan je pensioen te gaan denken? Voor de één pas op het moment dat die met pensioen gaat, voor de ander na een scheiding. Voor iedereen is dat anders. **Ook binnen een familie doet elk familielid dat op z'n eigen moment en manier. Hoe kijken Janet de Rhoter en haar familieleden naar hun KLM-pensioen?**

Je oudere broer vliegt al jaren met veel plezier voor KLM. De vonk slaat over en je volgt zijn voorbeeld. Net als je jongere broertje trouwens. Zo ontstaan ze, KLM-families. Want als je eenmaal die blauwe kleur hebt omarmd, dan laat je 'm niet snel meer los. Dat geldt ook voor familie De Rhoter. Hoe kijken Janet en haar familieleden naar hun oude dag?

Een vliegkwartet, zo zou je de familie De Rhoter kunnen omschrijven. Nadat de oudste van het gezin in 1977 begon met vliegen, werden ook de andere drie kinderen met het vliegvirus besmet. Drie van hen vliegen nog altijd bij KLM, zo ook Janet de Rhoter. 'Ik werk al 29 jaar fulltime als tweebander. Volgens mij is dat uitzonderlijk.'

Janet deed de hotelschool en werkte daarna een tijdlang in de horeca: 'Ik

werkte bij zaken met Michelin-sterren. Hard werken hoor! Dat is leuk als je jong bent, maar lichamelijk wel vrij zwaar. Net als mijn broer Jan ben ik op een bepaald moment bij KLM gaan solliciteren. Hier combineer ik horecawerk met het bezoeken van leuke bestemmingen. Dat biedt me meer toegevoegde waarde. Bovendien is de balans tussen privé en werk nu veel beter. Ik wil nooit meer terug naar de horeca!'

Bevoorrecht qua arbeidsvoorwaarden Janets jongere zus vloog ook, bij Qantas. 'Ze is ermee gestopt. Qantas heeft minder goede arbeidsvoorwaarden als het aankomt op deeltijd werken en zwangerschapsverlof. In de combinatie met drie kinderen en een reizende man koos ze daarom voor het fulltime moederschap. We zijn bij KLM wel bevoorrecht qua

arbeidsvoorwaarden, ook wat ons pensioen betreft.' Toen Janet bij KLM begon met werken zagen de oudedagsvoorzieningen er anders uit dan nu. 'Je kon toen als vrouw zelfs al vanaf je 45-ste vroegpensioen opnemen en dat deed men ook. Bij KLM is ons pensioen nog steeds goed, maar we moeten nu wel langer doorwerken. Ik heb daarom altijd bijgespaard als dat kon, bijvoorbeeld met spaarloon.' Janet heeft al die potjes nog, behalve het NAP dat ze opbouwde. 'Ik heb het NAP afgekocht om de toren te restaureren van het kerkje waarin mijn partner en ik wonen. We hebben de kerk samen helemaal verbouwd en opgeknapt. Dit kunnen we waarschijnlijk ook goed verkopen in de toekomst en dat zie ik dan ook als een deel van mijn pensioen.'

GAAT U OOK TROUWEN? WAT IS ER STANDAARD GEREGELD VOOR UW PARTNER?

Zolang u bij KLM werkt, bent u standaard verzekerd voor twee vrijwillige verzekeringen:

- Het facultatief partnerpensioen: een pensioen-uitkering voor uw partner zo lang uw partner leeft, mocht u overlijden voordat u met pensioen gaat.
- Het Anw-hiaatpensioen: een extra pensioen-uitkering voor uw partner als u komt te overlijden voor de periode tot hij/zij AOW gaat ontvangen (uiterlijk tot de leeftijd van 67 jaar).

Welke keuze hebt u?

U en uw partner kunnen zich afmelden voor één of voor beide verzekeringen. U vindt het mutatieformulier op de website. Uw partner moet hier wel mee akkoord gaan.

Jan de Rhoter, oudere broer van Janet & schoonzus Tina de Vries

Senior Purser Jan de Rhoter is een bekend gezicht binnen KLM, wat niet gek is gezien zijn diensttijd van bijna 40 jaar. Tina de Vries, zijn partner, heeft dezelfde functie en vliegt ook al jaren bij KLM. Jan verdiept zich wel eens in zijn pensioen: 'Mijn pensioen is nu nog goed geregeld, maar ik ben wel realistisch gezien de huidige Europese economische en marktsituatie.' Tina zit op hetzelfde spoor: 'Vooralsnog is ons pensioen goed geregeld, maar ik vraag me wel eens af of het niet veel minder wordt in de toekomst of dat we straks nog langer door moeten werken.' Beiden zijn ze er nog niet over uit wanneer ze met pensioen gaan. Wel bouwen ze sinds 1 november 2016 hun werkende leven af. Tina: 'Mijn partner en ik vliegen sinds een paar maanden voor 67%. De rest vullen we aan met deeltijdpensioen. Jan vult aan: 'Zo is er meer tijd voor onder andere reizen en zeilen.'

'Ik moet voor de leeuwen gegooid worden, anders zeg ik nee. Ik heb het al zo druk.'

Een gezellige oude dag

Janet: 'In de horeca heb ik ook wel wat opgebouwd, maar dat is heel weinig. Als ik gezond blijf en fulltime kan blijven werken bij KLM tot mijn 60e, dan heb ik tegen die tijd een redelijk percentage van mijn gemiddelde salaris aan pensioen. Als ik daarna nog doorwerk, zit ik wel goed. Als er niet teveel verandert tenminste. Ik maak me geen zorgen over mijn pensioen, volgens mij ga ik een gezellige oude dag tegemoet. Bovendien geef ik alsmaar minder uit, ik ben met steeds minder tevreden en heb daardoor steeds minder nodig. Ik hoop alleen wel dat de gezondheidszorg betaalbaar blijft. Dat is waarschijnlijk de grootste kostenpost die je hebt als je met pensioen bent.'

Spontaan tot PIT-er gekroond

Schoonzus Tina gaf Janet spontaan op voor het PIT-team, omdat ze wilde dat Janet snapt wat er gebeurt met het pensioen. 'Ik moet voor de leeuwen gegooid worden, anders zeg ik nee. Ik heb het al zo druk. Maar ik werd echt alleen maar wijzer van mijn deelname aan het PIT-team. Het is een leuke groep en ik ben nu goed geïnformeerd.' Ondanks de aanwezigheid van meerdere PIT-ers spreekt de familie De Rhoter niet vaak met elkaar over pensioen. 'Het komt wel eens ter sprake. Maar dan bespreken we vooral wat we gaan doen als we met pensioen gaan. We hebben het niet zozeer over het geld.' Voor broer Jan is zijn oude dag het dichtst bij. Janet: 'We hebben in het verleden wel eens met z'n drieën samen gevlogen, nu is dat qua planning niet meer te doen. Ik denk dat het er nog één keer van komt. Op Jan z'n laatste vlucht voor zijn pensioen. Dan mag je je eigen bemanning samenstellen. Ik denk dat hij zijn broer en zus dan wel meeneemt.' ●

Arjan en Barbara de Rhoter

Arjan en zijn vrouw Barbara vliegen beiden al jaren als purser bij KLM. Volgens Arjan wordt er in de familie af en toe gesproken over pensioen: 'Het al dan niet afkopen van het NAP was wel een onderwerp dat we vaak bespraken. Ook de pensioendatum, hoe lang we door willen en kunnen vliegen komt wel eens op tafel.' Begin april stapten Barbara en Arjan met elkaar in het huwelijksbootje. Betekent dit nog iets voor hun financiële toekomst? Arjan: 'We zijn getrouwd onder huwelijkse voorwaarden. Maar onze situatie blijft in principe hetzelfde.' Barbara: 'We hebben onze financiën duidelijker omschreven en er afspraken over vastgelegd bij de notaris.' Het stel neemt deel aan de NAP-regeling van het pensioenfonds en heeft een aantal extra spaarpotjes aangelegd voor later, in de vorm van onroerend goed, aandelen en spaargeld. Arjan maakt zich soms wel zorgen: 'Tot nu toe is het nog goed geregeld, maar ik heb wel mijn twijfels of dit in de toekomst goed blijft. Ons pensioen en onze AOW staan onder druk door de bezuinigingen bij de overheid en bij KLM zelf.' Hij heeft dan ook een aantal voorzieningen getroffen om het voor zichzelf en Barbara goed te regelen. 'Ik heb een Anw-hiaatpensioen afgesloten. Hiermee wil ik ervoor zorgen dat als één van ons komt te overlijden, ons gezin niet in de financiële problemen komt.'

WANNEER MOET U IN ACTIE KOMEN VOOR UW PENSIOEN?

Pensioen bouwt u automatisch maandelijks op. Als werknemer betaalt u een gedeelte en KLM betaalt een gedeelte. Totdat u met pensioen gaat. En dan ontvangt u dit pensioen zolang u leeft. In de tussentijd zijn er verschillende momenten waarop u in actie moet komen voor uw pensioen. Op onze website vindt u het blok hieronder met al deze actiemomenten. Per moment ziet u wat er standaard is geregeld en welke keuzes u hebt.

- Uit dienst
- Pensioen voor partner en kinderen
- Arbeidsongeschiktheid
- Deeltijd & non-activiteit
- Bijna met pensioen
- Uit elkaar

Weten hoeveel pensioen u hebt opgebouwd? Of www.mijnpensioenoverzicht.nl als u meerdere werkgevers hebt gehad.

BEKIJK UW PENSIOEN OP DE PENSIOENPLANNER

HET PENSIOENFONDS GAAT DIGITAAL!

Online shoppen, via internet vakanties boeken en bankzaken regelen via een app. Het is de gewoonste zaak van de wereld. Uw pensioenfonds gaat het u ook gemakkelijker maken en zet flinke digitale stappen. De Wet Pensioencommunicatie geeft pensioenfonds de ruimte om digitaal te communiceren. Daar spelen we op in. Zo zijn onze website en de NWSflits op tablet, smartphone en desktop goed te bekijken. En in MijnKLMPensioen kunt u zien hoeveel pensioen u hebt opgebouwd, hoeveel u later krijgt en wat de invloed is van bepaalde keuzes op uw pensioenuitkering.

DIGITALE POST: GEEF UW JUISTE E-MAILADRES DOOR

Sinds afgelopen jaar plaatsen wij het UPO en de fiscale jaaropgave NAP online in MijnKLMPensioen. In de toekomst krijgt u meer documenten digitaal. U ontvangt een e-mail zodra de jaaropgave NAP of een ander document digitaal beschikbaar is. Belangrijk is dat wij uw juiste e-mailadres hebben. Log daarvoor in met uw DigiD en check bij 'Wijzig instellingen' uw e-mailadres.

Hebben wij uw (juiste) e-mailadres niet? Dan ontvangt u een brief met de boodschap dat u digitale post hebt. U ontvangt uiteraard ook een brief als u hebt aangegeven dat u uw post van het pensioenfonds niet digitaal wilt ontvangen. Nog deze zomer krijgen alle deelnemers van het pensioenfonds toegang tot het MijnKLMPensioen.

WAT VINDT U VAN DIGITAAL COMMUNICEREN?

Jacco Knijnenberg

Jacco was de allereerste deelnemer die op 1 februari inlogde met DigiD. Veel handiger vindt hij dat dan met de inlogcodes van voorheen. Jacco kijkt vaak in de planner om te spelen met hoog/laag pensioen en uitruil ouderdoms- en partnerpensioen. Wat betreft digitaal communiceren met het pensioenfonds hinkt hij nog op twee gedachten. Liefst heeft hij informatie op papier, hij is van de stapeltjes. Toch heeft Jacco voorkeur voor digitaal communiceren aangegeven, want hij vindt dat hij daarin mee moet met de tijd.

Wendy Muijs

Wendy zit momenteel met haar rechterarm en hand in het gips, dus ze kan niks met de computer, laat staan met MijnKLMPensioen. Ze heeft wel al (voor het gips) een keer ingelogd met DigiD - om de hoogte van haar pensioen te bekijken. Wendy communiceert digitaal: ze krijgt steeds meer digitale en steeds minder papieren post van het pensioenfonds. Inmiddels is ze er aan gewend dat veel per e-mail gaat nu. Ze heeft soms nog wel dingen liever op papier, maar dan maakt ze zelf een print. ●

ANTWOORDEN

DURF TE VRAGEN

IN DE RUBRIEK 'DURF TE VRAGEN' GEVEN DE MEDEWERKERS VAN PENSIOENSERVICE ANTWOORD OP VRAGEN OVER ALLES WAT TE MAKEN HEEFT MET PENSIOEN

Wat zijn omrekenfactoren?

Uw pensioenregeling biedt diverse keuzemogelijkheden, zoals eerder of later met pensioen gaan en ouderdomspensioen ruilen voor meer partnerpensioen. Voor het berekenen van elke keuze - anders dan de standaardkeuze uit het reglement - gebruikt het pensioenfonds omrekenfactoren. Deze factoren worden jaarlijks vastgesteld en kunnen daardoor elk jaar wijzigen. Ze zijn gebaseerd op onder meer de stand van de rente en de levensverwachting. Uw pensioenuitkering wordt berekend met de factoren die gelden per de datum dat u met pensioen gaat. Daarom kan een berekening die u hebt gemaakt met de factoren van vorig jaar anders uitpakken dan wanneer u de berekening maakt met de factoren van dit jaar. ●

Krijg ik door de verhoging van de AOW leeftijd een AOW-gat?

Ja, er kan een AOW-gat ontstaan boven een AOW-leeftijd van 67 jaar. Bent u voor 1 januari 2016 met pensioen gegaan? En is uw AOW-leeftijd onlangs verhoogd van 67 jaar naar 67 jaar en 3 maanden? In het verleden was het mogelijk om het gat tot de AOW-leeftijd te overbruggen door aanpassing van de pensioenuitkering. Dat is vanaf een AOW-leeftijd boven 67 jaar niet meer mogelijk. ●

Kan ik een persoonlijke afspraak maken over mijn pensioen?

Ja natuurlijk. U kunt langskomen voor een persoonlijk gesprek op het pensioensprek uur. Deze persoonlijke gesprekken vinden plaats op woensdag en donderdag van 9.30-10.30 uur en van 10.45-11.45 uur. Bent u geïnteresseerd en wilt u een afspraak maken? Bel dan 020 426 62 30 of mail naar pensioenservice@klmcabinefonds.nl. ●

Ik ben verhuisd, moet ik dat ook aan het pensioenfonds doorgeven?

Bent u binnen Nederland verhuisd, dan hoeft u niets door te geven. Wij krijgen uw nieuwe adres door via de Basisregistratie Personen (BRP). Verhuizingen in of naar het buitenland moet u per brief doorgeven. ●

HEBT U EEN VRAAG DIE U GRAAG TERUGZIET IN FOCUS?

STUUR DAN EEN MAIL NAAR
PENSIOENSERVICE@KLMCABINEFONDS.NL

AAN DE KNOPPEN VAN HET VERMOGEN

Wie beheren het vermogen van het Cabine Pensioenfonds? Vanaf deze Focus gaan we een serie met interviews doen met medewerkers van de afdeling Vermogensbeheer. Deze keer Peter Bajema, Hoofd Client Portfolio Risk Management. Hij is 43 jaar en heeft met Paola twee dochters en een zoon. Met zijn gezin woont hij in Leiderdorp. Sinds 2005 werkt hij bij Blue Sky Group, de uitvoeringsorganisatie van het pensioenfonds. 'Na mijn studie in Groningen heb ik bij Aegon en Fortis gewerkt aan nieuwe beleggingsproducten. Nu werk ik al 12 jaar bij Blue Sky Group.' Zijn afdeling is belast met het beleggen van het vermogen dat Blue Sky Group beheert voor pensioenfondsen. Het weekend staat in het teken van de sport van de kids. Daarnaast zit hij in zijn overige vrije tijd op de racefiets en traint voor de triathlon. En dan op maandag stort hij zich weer op het vermogen van onder andere het Cabinefonds.

Van vermogen naar rendement

'Ons doel is om het vermogen, dat wordt opgebouwd uit de premies die worden betaald, goed te laten renderen', begint Peter. 'Daarbij hebben we twee uitgangspunten. Ten eerste het beleggingsbeleid en de doelstellingen die zorgvuldig door het fonds zijn opgesteld. Ten tweede de berekening van de afdeling Actuarieel. Zij berekenen hoeveel geld wij bijvoorbeeld over 30 jaar in kas moeten hebben om de pensioenen nog steeds te kunnen uitbetalen. Met deze input doorlopen we vijf stappen:

Stap 1: Het bestuur van het Cabinefonds stelt een beleggingsplan vast met behulp van de beleggingsstrategen van Blue Sky Group. In dit beleggingsplan is de beleggingsmix vastgelegd die past bij de doelstellingen van het fonds. Hierbij is het bijvoorbeeld zaak dat er naar verwachting voldoende rendement wordt gemaakt om de pensioenen uit te kunnen betalen.

Stap 2: Nu gaat mijn afdeling Client Portfolio Risk Management (CPRM) aan

het werk. Wij beheren de totale beleggingsportefeuille van het Cabine Pensioenfonds. We zorgen voor de verdeling van het vermogen over de aandelen, de obligaties en de overige middelen. Wij houden daarvoor nauw contact met het bestuur van het Cabinefonds. Ook een belangrijke taak van onze afdeling is het afdekken van het valuta- en het renterisico.

Stap 3: Daarna selecteert de afdeling Fund Management de meest geschikte externe beleggers die passen bij de doelstellingen. Omdat de andere KLM pensioenfondsen in veel gevallen van dezelfde oplossingen gebruikmaken, worden de beleggingen vaak samengevoegd in beleggingspools. In een beleggingspool wordt het vermogen van meerdere beleggers gebundeld.

Vermogensbeheer

Het totale vermogen van het cabinefonds is ca. 3 miljard euro. Vermogen dat is opgebouwd om alle pensioenen van het cabinepersoneel nu en in de toekomst te betalen. De afdeling Vermogensbeheer van Blue Sky Group beheert dit vermogen. Hun taak: het vermogen laten renderen tegen aanvaardbaar risico. De afdeling telt 43 mensen, die in totaal 20 miljard euro vermogen beheren. Voor elk pensioenfonds dezelfde intensieve aandacht, voor elk een eigen aanpak.

Voorbeelden van beleggingspools zijn: 'Emerging markets' en 'Europese staatsobligaties'.

Stap 4: Dan komt Performance Measurement & Risk Management in beeld. Zij berekenen de risico's en de behaalde resultaten.

Stap 5: Tot slot boeken onze Mid-office collega's alle transacties en houden de administratie bij.'

De afdeling Client Portfolio Risk Management

'Op de afdeling begint elke dag hetzelfde. We bekijken de meest actuele stand van de beleggingsportefeuille. Vervolgens is het een kwestie van monitoren of we nog op koers zitten. Is bijvoorbeeld de waarde van de portefeuille door beweging in de

Rendement beleggingsportefeuille
KLM Cabine Pensioenfonds

2016	Afgelopen 5 jaar gemiddeld
10,2%	8,9%

Vind je het belangrijk dat het Cabine Pensioenfonds een verantwoord beleggingsbeleid heeft? Geef jouw mening door op de website

- o Ja, het is belangrijk dat er een verantwoord beleggingsbeleid is.
- o Nee, rendement is belangrijker dan een verantwoord beleggingsbeleid.
- o Rendement en verantwoord beleggingsbeleid zijn even belangrijk

Peter Bajema

financiële markten gedaald, dan bepalen we in overleg met het bestuur of we in moeten grijpen en wijzigingen in de portefeuille aan moeten brengen. Vergelijk het met de bemanning van een vliegtuig, die bijstuurt in geval van bijvoorbeeld turbulentie.'

Beheer van de beleggingsportefeuille

'Voor de beleggingen is onze afdeling belast met het dagelijks beheer van de beleggingsportefeuille. Wij geven advies over de samenstelling van de portefeuille en rapporteren maandelijks over de ontwikkelingen van de portefeuille. In geval van sterke fluctuaties in de waarde van de portefeuille stellen we eventueel aanpassingen voor. Het bestuur beslist uiteindelijk of ze daarin mee gaan.'

Maatschappelijk verantwoord beleggen

'Een belangrijke nieuwe ontwikkeling in beleggen is de aandacht voor verantwoord beleggen', geeft Peter aan. 'Het bestuur van het Cabinefonds

heeft hiervoor een aantal jaren geleden een beleid vastgesteld. Het Cabinefonds investeert in een goede toekomst van huidige en komende generaties en daarbij wordt naast financiële

'Onze primaire doelstelling is zodanig beleggen dat de doelstellingen van onze klanten gehaald worden.'

aspecten in toenemende mate ook rekening gehouden met maatschappelijke, governance en milieuaspecten.'

Wat is het doel met het vermogen?

'De beleggingsportefeuille moet natuurlijk voldoende rendement opleveren', vertelt Peter. 'Om dit te kunnen meten wordt het rendement van de portefeuille afgezet tegen het rendement van een meetlat. Deze meetlat wordt een benchmark genoemd. Voor de aandelenportefeuille die wereldwijd belegd is gebruiken we de MSCI benchmarks. De MSCI benchmarks zijn minder bekend dan

bijvoorbeeld de AEX-index waar alleen Nederlandse aandelen in zitten.' 'Maar niet alleen rendement is belangrijk', nuanceert Peter, 'het gaat om een goede balans tussen

rendement en risico. Met de huidige dekkingsgraad, die niet meer zo luxueus is als 10 à 15 jaar geleden, kan het Cabinefonds zich in die zin weinig risico's meer permitteren. We zijn daarom erg voorzichtig.' Naast deze voorzichtige werkmethode, onderzoekt de afdeling Vermogensbeheer interessante nieuwe beleggingen. Zo is twee jaar geleden het fonds Woonhypotheken aan de portefeuille toegevoegd. 'We doen alles om groei van het vermogen te realiseren. En daardoor werk ik mee aan het toekomstige inkomen van de cabinemensen.', voegt Peter toe. 'Dat is een mooie gedachte.' ●

SAVE THE DATE: CABINE PENSIOENPLEIN 2017

Neem een ochtend of een middag voor uw pensioen. **Volg workshops om uw eigen pensioensituatie in kaart te brengen.** Hoor van het bestuur hoe het pensioenfonds ervoor staat. Stel uw pensioenvragen aan de pensioenmentoren. **Ontmoet collega's bij een lekker hapje en drankje.**

Eind juli krijgt u de informatie over het Cabine Pensioenplein 2017 en hoe u zich kunt opgeven via:

- [facebook.com/klmcabinefonds](https://www.facebook.com/klmcabinefonds)
- [facebook.com/groups/cabine.pensioenplein](https://www.facebook.com/groups/cabine.pensioenplein)
- www.klmcabinefonds.nl

COLOFON

Focus verschijnt minimaal twee keer per jaar en wordt verstuurd aan deelnemers en gepensioneerden van het Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel.

Redactie Blue Sky Group B.V., Amstelveen

Redactieadres Redactie Focus, Postbus 123, 1180 AC Amstelveen

E focus@klmcabinefonds.nl

Tekst Blue Sky Group B.V., Amstelveen

Art direction, ontwerp Frissewind, in communicatie en design, Amsterdam

Fotografie Don Wijns, Amsterdam, Shoots bij Laura, e.a.

Illustratie Frissewind in communicatie en design, Amsterdam

Druk Drukkerij Aeroprint, Ouderkerk aan de Amstel

CONTACT

E pensioenservice@klmcabinefonds.nl

T (020) 426 62 30

f [facebook.com/klmcabinefonds](https://www.facebook.com/klmcabinefonds)

f [facebook.com/groups/cabine.pensioenplein](https://www.facebook.com/groups/cabine.pensioenplein)

WWW.KLMCABINEFONDS.NL

Pensioenfonds KLM Cabinepersoneel